

ikat a múlt politikai és jogi kérdéseivel”. Mint tudjuk, néhány nap múlva az Európai Parlament felkérte a cseh kormányt, hogy vonja vissza az európai törvényekkel ütköző, 1945-ös dekrétumot. Újabb néhány nap múlva az osztrák parlament fogadott el hasonló határozatot a volt Jugoszláviával, illetve Csehszlovákiával kapcsolatban.

A történelmi múlthoz fordulásnak két veszélyes következménye lehetséges: először is ez a legjobb eszköz ahhoz, hogy a várományos EU-tagországokban a közvéleményt Németország ellen fordítsák, mondván, hogy valójában az erős szomszéd mozgatja a közösségeket. De ennél is rosszabb, hogy ezt a centrifugálisan nacionalista, „másik” Közép-Európát azok ellenzik, akik valójában nem tudják elfogadni sem a NATO, sem az EU bővítését. Rupnik, itt az Orbán-ellenes Washington Post-beli (2002. március 4.) vezércikket hozza máris elrettentő példaként.

Az Európai Közösségeknek 2004-re két célt kell megvalósítaniuk: bővíteni Keletre, és az új alkotmányt elfogadni. A kontinens jövő iránt felelős újradefiniálásával nem fér össze egy, a múlt visszapillantó tükrébe néző, „másik Közép-Európa” kidolgozása – öszszegzi mondandóját a párizsi Nemzetközi Kutatások és Tanulmányok Központjának tudományos igazgatója.

Kakasy Judit

Az orosz–ukrán viszony újragondolása: avagy a nemzetépítés új irányzata a posztkommunista Oroszországban?

*Tolz, Vera: Rethinking Russian–Ukrainian relations: a new trend in nation-building in post-communist Russia?
= Nations and Nationalism, 8. vol. 2002. 235–253. p.*

A Szovjetunió felbomlása komoly kihívás, ami éppenséggel a sokáig ébren tartott erős nemzeti mítoszok lerombolásával járhat. Az orosz elit 1992 óta új nemzeti tradíciók elfogadtatásával próbálkozik. A 18. századtól kezdve egészen az 1980-as évek végéig számos mítosz döntően formálta az orosz identitás kialakulását, az értelmiség és a hatalmas orosz állam közös erőfeszítésének segítségével. E mítoszok közül elsődlegesen voltak és így is terjesztették: a cári, majd a szovjet birodalom orosz nemzetállam; a birodalom hatalmas kiterjedésű és folyamatosan növekvő területe meghatározó elem az orosz nemzeti karakter kialakulásában; Kiev Rus az első orosz állam; az oroszok, ukránok és fehéroroszk eredete közös, mindhárman az ősi Rus töről származnak. Az 1990-ben megalakult új orosz államot az emberek egy része túl „kicsinek” érezte, ezért az új, történelmi határokat illegitimnek tekintették. Nem értették és meglepetéssel fogadták, főleg az orosz elit, Ukrajna függetlenségét. (A fehéroroszk szeparatista törekvései mindig enyhébb formában jelentkeztek.)

A Szovjetunió felbomlása után az oroszok új feladata egy új nemzetállam felépítése lett. Ehhez azonban rendezni kellett Oroszország és a független Ukrajna viszonyát. Némileg zavaró tényező volt néhány orosz elit értelmiségi revizionista megnyilvánulása, bár a fő célt nem befolyásolhatta. Népszerű orosz újságok, magazinok, valamint történelmi és politikai periodikák cikkei jelzik, hogy az orosz–ukrán függetlenségi szerződés 1997-ben történt aláírása után az orosz nemzetállam építői foglalkoznak Ukrajna függetlenségre törekvésének eredetével. Az alapokat már az iskolákban az új tankönyvek ismertetik, különválasztva az orosz és az ukrán történelmet. Az oroszokat Novgorod, az ukránokat Kijev körzetéből származóknak tekintik úgy, hogy e két központ térségéből

rajzott ki az eredeti Rus népesség. A politikai vezetés sokkal gyakorlatiasabb, Putyin elnök vezetésével inkább a gazdasági kapcsolatok normalizálására összpontosítanak, semmint az orosz–ukrán kapcsolatok múltjára és jelenlegi megjelenési formájára. Semmi jel nem mutat arra, hogy akár a kommunista, akár a nacionalista ellenzék kétségbe vonná Ukrajna függetlenségét.

Feltehetően több évtizednek kell eltelnie ahhoz, hogy a „birodalom” felbomlása után a független Ukrajnát Oroszország egyenlő tárgyaló félként fogadja el a nemzetközi diplomáciai szintereken. Az első lépések ez irányban azért megfigyelhetők. Már az 1990-es évek elején kezdték újraértékelni Oroszország és Ukrajna egymáshoz való viszonyát. Oroszországnak nemcsak a határain belül maradt kisebbségek helyzetét kell az új nemzetállam szervezésénél figyelembe venni, hanem az ország határai mentén elhelyezkedő szövetséges (FÁK) államokét is, melyekhez fűződő kapcsolatrendszere nem stabilizálható az orosz–ukrán viszony újragondolt rendezése nélkül. Ez befolyásolhatja a függetlené vált volt szovjet – jelenleg szövetséges – köztársaságok vonzódását az új Oroszországhoz, különösen azok tekintetében, melyek népeinek identitása eltér az oroszokétól, azaz nem szlávok.

Újabbán még azok a periodikák is, melyek nem kimondottan szimpatizálnak Ukrajna függetlenné válásával, mint pl. a *Nezavisimaia gazeta*, már arról cikkeznek, hogy Oroszország külpolitikájának nem lenne célszerű egy új Szláv Unió létrehozása, a viszonyt Ukrajnával az USA–Kanada-modell alapján kellene rendezni.

Kádár József